

ЗНАЧАЈ ПРОГРАМА ПРЕКОГРАНИЧНЕ/ТРАНСНАЦИОНАЛНЕ САРАДЊЕ ЗА ПОСТИЗАЊЕ ОДРЖИВОГ РАЗВОЈА¹

Бојана Бекић², Антон Пушкарић³, Лана Ивановић⁴

Резиме

Програми прекограничне/транснационалне сарадње представљају инструмент Европске уније који би требало да допринесе успостављању нових и јачању већ постојећих веза између различитих институција присутних у Републици Србији и њених суседа. У раду је дат преглед програма преко којих је Србији омогућено успостављање прекограничне/ транснационалне сарадње са суседима/земљама чланицама Европске уније. Такође, дат је преглед финансираних пројеката у оквиру Програма транснационалне сарадње за југоисточну Европу (СЕЕ програм), од почетка трајања до данас, са посебним акцентом на пројекте у области подстицања иновација и предузетништва. На примеру пројекта TESH. FOOD, који представља један од већег броја пројеката посвећених развоју предузетништва а финансираних у оквиру СЕЕ програма, оквирно је приказано функционисање пројектног партнерства и основни циљеви Пројекта.

Кључне речи: сарадња, одрживи развој, регион југоисточне Европе

Увод

Одрживи развој се дефинише као процес интегрисања еколошких, друштвених и економских циљева. Стога се може рећи да потрага за одрживим развојем веома

- 1 Рад је део истраживања на пројекту III46006 Министарства просвете и науке Републике Србије под називом „Одржива пољопривреда и рурални развој у функцији постизања стратешких циљева Републике Србије у оквиру Дунавског региона“ и пројекта „Решења и интервенције за технолошки трансфер и иновације прехранбеног сектора у регионима југоисточне Европе“, финансираног у оквиру Програма транснационалне сарадње за југоисточну Европу, за период 2009-2012
- 2 Бојана Бекић, Истраживач сарадник, Институт за економику пољопривреде, Београд, bojana_b@iep.bg.ac.rs
- 3 Антон Пушкарић, Истраживач сарадник, Институт за економику пољопривреде, Београд, anton.puskaric@iep.bg.ac.rs
- 4 Лана Ивановић, Истраживач сарадник, Институт за економику пољопривреде, Београд, ana_l@iep.bg.ac.rs

зависи од институција које су у могућности да управљају и интегришу различите секторске циљеве и интересе као и да повежу све чиниоце који представљају те циљеве и интересе (Joachim Blatter, 2000). Програми прекограничне/транснационалне сарадње представљају инструмент Европске уније којим би требало да се допринесе успостављању нових и јачању већ постојећих веза између различитих институција присутних у Републици Србији и државама у њеном окружењу. Иако се ови програми највећим делом односе на сарадњу са суседним земљама, у циљу постизања и промовисања принципа одрживог друштвено-економског развоја и заштите животне средине успоставља се и сарадња са институцијама и организацијама земаља које нису директни суседи Републике Србије, али које су од великог значаја с аспекта преношења и ширења знања, како у привреди тако и у науци. Учествовањем у програмима међународне сарадње, стварају се везе између људи различитих култура, што је основа за сарадњу и дугорочни развој на регионалном и локалном нивоу. Успостављање веза између људи може бити од великог значаја за области у којима живи мешовито становништво (Vassilis Petsinis, 2004). Од 2007. године Република Србија је путем 8 прекограничних програма успоставила сарадњу са Мађарском, Румунијом, Бугарском, Хрватском, Босном и Херцеговином, Хрватском и Црном Гором. Такође, треба истаћи да се осим поменутих земаља сарадња успоставила и са земљама у Европској унији са којима се Република Србија директно не граничи и то путем Јадранског програма и Програма транснационалне сарадње за Југоисточну Европу. Сви програми реализују се у оквиру инструмента предприступне помоћи – ИПА (Instrument of Pre-Accession Assistance - IPA), финансијског инструмента Европске уније, успостављеног 2006. године, уредбом ЕУ 1085/2006. Сарадња Србије са суседним државама постојала је још пре успостављања ИПА инструмента кроз програме суседске сарадње финансиране у оквиру фондова КАРДС програма, који је трајао од 2000. до 2006. године. Пројекти који се финансирају из ИПА фондова, обухватају пројекте из најразличитијих области: пољопривреде, образовања, туризма, културе и тд. На територији Републике Србије, реализују се пројекти у оквиру следећих програма:

- Програми прекограничне сарадње *Србија-Хрватска 2007-2013.*
- Програми прекограничне сарадње *Србија-Мађарска 2007-2013.*
- Програми прекограничне сарадње *Србија-Румунија 2007-2013.*
- Програм *Србија - Босна и Херцеговина 2007-2013.*
- Програм *Србија-Бугарска 2007-2013.*
- *Програм транснационалне сарадње за југоисточну Европу (SEE).*
- *Програм прекограничне сарадње Јадрански програм.*

Извори података и коришћена методологија

У раду су коришћени подаци истраживања Института за економику пољопривреде извршеног у току 2010. године укључујући и пројектну документацију, проучена су саопштења државних и међународних институција релевантних за област међународне сарадње, затим саопштења различитих Програма сарадње као и научни радови који третирају питања прекограничне сарадње.

Резултати истраживања и дискусија

Програм транснационалне сарадње за југоисточну Европу

Основни циљ овог Програма је развијање транснационалног партнерства по питањима од стратешког значаја а ради унапређења територијалног, економског и социјалног статуса и доприноса кохезији, стабилности и конкурентности региона.⁵ Да би се постигао овај циљ потребно је успоставити бољу сарадњу између држава југоисточне Европе стварањем дугорочних веза између различитих институција на свим нивоима. Овај Програм помаже промовисању интеграције земаља чланица Европске уније, земаља кандидата и потенцијалних кандидата за чланство у Европској унији као и земаља које их окружују.⁶ У складу претходно наведеним, формиран су специфични циљеви Програма који се односе на развој иновација, предузетништво, економију базирану на знању и информационо друштво. Пројекти који третирају проблеме наведених специфичних циљева требало би да, између осталог, олакшају процес интеграције подржавањем балансираног развоја капацитета на свим нивоима. Од укупног броја пројеката у Републици Србији, финансираних из средстава овог програма, 14 пројеката се односе на заштиту и унапређење животне средине (*Protection and Improvement of the Environment*), 12 пројеката се односи на олакшање увођења иновација и предузетништво (*Facilitation of Innovation and Entrepreneurship*), 11 пројеката се односи на развој транснационалних синергија за одрживи развој (*Development of transnational synergies for sustainable growth areas*) а 8 пројеката на побољшање доступности (*Improvement of the Accessibility*).

Иновације и предузетништво

Иако се конкурентност и иновација помињу у скоро свакој дебати о развоју регионалних политика, југоисточна Европа се ретко помиње у овом контексту.⁷ Стога се један од постављених циљева овог Програма односи на повезивање иновација и предузетништва, економији базираној на знању и поспешивање успостављања економских веза у Региону. Овај циљ би се требао постићи кроз

5 www.southeast-europe.net

6 Ibidem

7 Ibidem

финансирање Пројеката који се односе на: *развој технолошких и иновативних мрежа у специфичним областима, развој средине која ће омогућити иновативно предузетништво и олакшавање оквирних услова и утирање пута ка иновацији*. Пројекти који су до сада финансирани у оквиру овог Програма а који се односе на подстицање увођења иновација и развој предузетништва обухватају укупно 12 пројеката који су сви још увек у току (Табела бр.1).

Табела бр. 1. Структура Пројеката финансираних у оквиру СЕЕ Програма а који се односе на увођење иновација и развој предузетништва

Лидер партнер	Укупан број земаља учесница	Укупан број институција у конзорцијуму	Број Институција из Републике Србије	Акроним	Област интервенције*
Грчка	7	12	2	FORSEE	1
Словенија	12	15	1	FINNO	1
Аустрија	6	6	1	EVAL-INNO	1
Мађарска	11	13	1	CARPINFOOD	1
Грчка	9	13	2	Inno-Food SEE	1
Италија	7	13	1	TECH.FOOD	2
Грчка	8	12	1	IZE	2
Италија	8	18	1	IPRforSEE	3
Грчка	7	13	1	INTERVALUE	2
Аустрија	10	11	1	SEE-IFA	3
Италија	8	14	2	ISEDE-NET	3
Словачка	9	11	1	AUTOCLUS-TERS	3

Извор: <http://www.southeast-europe.net/en/>

Област интервенције: 1. Побољшање оквирних услова и крчење пута ка иновацији, 2. Развој технолошких и иновативних мрежа у специфичним областима, 3. Развој подстицајног окружења за иновативно предузетништво

Институције из Србије учествују на укупно 12 пројеката од којих се већина налази у Београду. Број земаља учесница на пројектима у просеку износи око 9 док просечан број партнера по пројектном конзорцијуму износи око 13. Лидер партнер је у свим случајевима из стране земље а партнери из Србије учествују као конзорциони партнер.

Пројекат TECH.FOOD

Пројекат „Решења и интервенције за технолошки трансфер и иновације прехранбеног сектора у регионима југоисточне Европе“ – TECH.FOOD, представља један пример умрежавања партнера из земаља региона југоисточне Европе. На Пројекту учествује укупно 13 партнера из 7 земаља (Табела бр. 1). Пројекат тежи да повеже научно-истраживачке институције, државне организације и предузећа из Италије, Аустрије, Грчке, Мађарске, Румуније, Хрватске и Србије а у циљу ширења иновативних знања. Пројектни конзорцијум сачињавају институције веома различите међусобно, тако да се самим сачињавањем пројектног партнерства у старту, тежило ка постизању главног циља Програма, а то је јачање веза између институција у земљама југоисточне Европе. Такође, један од постављених пројектних циљева је и формирање базе података са примерима тзв. добре праксе, што подразумева сакупљање основних података о предузећима, агенцијама, универзитетима, удружењима и свим осталим карикама које су на неки начин повезане са прехранбеном индустријом и њихово међусобно повезивање.

Пројекат проистиче из потреба прехранбеног сектора у земљама југоисточне Европе за новим знањима, а у сврху подизања његове конкурентности. Наиме, прехранбени сектор ових земаља представља један од најважнијих генератора запослења односно прихода за становништво, а исти је под великим утицајем процеса глобализације тржишта и производње. С друге стране, потребе потрошача све више расту у погледу квалитета, разноврсности и безбедности прехранбених производа. Циљ Пројекта је да анализира стање прехранбене индустрије у свакој земљи учесници на Пројекту и да дефинише заједничку стратегију којом ће се подржати истраживање, технолошки развој и иновација прехранбеног сектора. Овај циљ би требало да се постигне кроз успостављање тзв. троугла знања односно „мреже“ између основних циљних група Пројекта а то су државни органи, предузећа и научно-истраживачке тј. образовне институције. Мрежа би требало да служи као средство за ширење информација и знања између свих циљних група, која ће функционисати и након завршетка Пројекта. Идеја за успостављањем мреже проистекла је из веровања да је конкурентност предузећа зависи од тешкоће предузећа да приступе резултатима нових научних истраживања. Већина предузећа у Србији, користи технологију средње генерације и постоје велике могућности за унапређење технологије. Истраживање и развој недовољно су развијени у свим предузећима и ниједно предузеће нема посебно одељење везано за истраживање и развој⁸. Пројектне активности подразумевају комплексну организацију рада која би требало да омогући комуникацију између циљних група ради преноса информација, координисање транснационалном мрежом за технолошки трансфер и ширење знања, анализу иновативних потреба и потенцијала прехранбениог сектора и креирање сета иновативних алата усмерених ка предузећима. Велики

8 Истраживање предузећа у области месно-прерађивачке индустрије у Србији спроведено у току 2010. године од стране истраживача Института за економику пољопривреде

број институција на пројекту даје и веће могућности за умрежавање и добијање различитих знања међутим, негативна страна великог партнерства лежи у отежаном координисању активности свих партнера. С обзиром да је Пројекат још увек у току остаје да се види који ће стварни и применљиви резултати проистећи на крају Пројекта и да ли ће везе успостављене током трогодишњег пројектног периода бити дугорочног карактера.

Закључак

Програми прекограничне/транснационалне сарадње представљају инструмент Европске уније који би требало да допринесе успостављању нових и јачању већ постојећих веза између различитих институција присутних у Републици Србији и њених суседа. Пројекти који се финансирају у оквиру програма сарадње требало би да допринесу смањењу пре свега социо-економских разлика између земаља у региону и постизању њиховог уједначенијег развоја. Подршка истраживачкој инфраструктури кроз умрежавање научника и образовних радника убрзаће ширење знања међу њима а затим, преко њих, и преношење резултата најновијих истраживања ка привреди и државним институцијама, креаторима државне политике. Преко програма прекограничне /транснационалне сарадње, могу се успоставити покидане/нове везе и комуникација између становништва у земљама у Региону.

Литература

1. Пројектна документација, Институт за економику пољопривреде, Београд
2. Joachim Blatter (2000): Emerging cross-border regions as a step towards sustainable development?, Experiences and Considerations from Examples in Europe and North America, International Journal of Economic Development 2, 3, pp. 403
3. Vassilis Petsinis (2004): Cross-Border cooperation in South-Eastern Europe as prelude to European integration: the Case of Serbia, Perspectives, vol II, no. II, pp.5
(<http://www.mystfx.ca/pinstitutes/cpcs/perspectives/vol2no2.htm>)
4. <http://www.southeast-europe.net/en>
5. www.pks.rs
6. www.techfoodproject.eu

SIGNIFICANCE OF CROSSBORDER/TRANSNATIONAL COOPERATION PROGRAMS FOR ACHIEVEMENT OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT⁹

Bojana Bekić¹⁰, Anton Puškarić¹¹, Lana Ivanović¹²

Abstract

Programs of crossborder/transnational cooperation represent an instrument of the European union which should contribute to establishing of new and strengthening of already existing connections between different institutions in Republic of Serbia and the surrounding countries. In the paper is given the overview of programs through which Serbia can establish crossborder i.e. transnational cooperation with neighboring countries that is EU member countries. Also, authors gave the list of projects financed within South East Europe Transnational Cooperation Program – SEE Program, from the beginning of the Program till today, with especial accent on projects in the field of innovation and entrepreneurship. At the example of TECH.FOOD Project, which is one of many projects that support development of entrepreneurship and which are financed within SEE Program, authors present functioning of project partnership and main goals of the Project.

Key words: *cooperation, sustainable development, southeast Europe region*

9 Paper is a part of the research on the project III46006 financed by the Ministry of Education and Science of Republic of Serbia under title „Sustainable agriculture and rural development in terms of the Republic of Serbia strategic goals implementation within Danube region“ and Solutions and interventions for the technological transfer and the innovation of the agro-food sector in South East regions (TECH.FOOD), financed by the Program of cooperation for Southeast Europe for period 2009-2012

10 Bojana Bekić, Research Associate, Institute of agricultural economics, Belgrade, bojana_b@iep.bg.ac.rs

11 Anton Puškarić, Research Associate, Institute of agricultural economics, Belgrade, anton.puskaric@iep.bg.ac.rs

12 Lana Ivanović, Research Associate, Institute of agricultural economics, Belgrade, лана_л@iep.bg.ac.rs